

УДК 343.983.22

Давидюк П. П.

*старший викладач кафедри спеціальних юридичних дисциплін
(Національний університет водного господарства та
природокористування)*

Довгий В. В.

*завідувач криміналістичної тренінгової лабораторії
(Національний університет водного господарства та
природокористування)*

Карпук А. І.

*студентка 2 курсу навчально-наукового інституту права
(Національний університет водного господарства та
природокористування)*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОВЕДЕННЯ ІДЕНТИФІКАЦІЙНОЇ СУДОВО-БАЛІСТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

В умовах збройного конфлікту на Сході протягом останніх років спостерігається погіршення криміногенної ситуації в Україні: зростання нелегального потоку зброї та боєприпасів, кількість злочинів, що вчиняються із використанням вогнепальної зброї та боєприпасів збільшується, що актуалізує питання боротьби із незаконним обігом зброї у ході запобігання та протидії злочинності в нашій державі. Як свідчать статистичні дані МВС, станом на 2020 рік було зареєстровано 16180 правопорушень із використанням вогнепальної зброї, а вилучено з обігу –

© Давидюк П. П., Довгий В. В., Карпук А. І., 2021

© Національний університет «Острозька академія», 2021

- Давидюк, П. П., Довгий, В. В., Карпук, А. І. Актуальні проблеми проведення ідентифікаційної судово-балістичної експертизи. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21dppsbe.pdf>.*

5426 одиниць. Розслідування даних правопорушень обов'язково передбачає проведення судово-балістичної експертизи різних видів із залученням експертів або фахівців у галузі судової балістики.

Важливими для подальшого нашого дослідження є наукові доробки В.П. Бахіна, А. Ф. Волобуєва, В. Г. Гончаренка, І. В. Гори, І. І. Козутича, В.О. Коновалової, В. К. Лисиченка. О. І. Мотляха, І. В. Пирога. Окремі питання ідентифікаційних криміналістичних досліджень вогнепальної зброї відображені в працях відомих науковців та практиків: Р. С. Белкіна, П. Д. Біленчука, В. С. Бондара, В. П. Гусарова, Б. Н. Ермоленка, В. П. Кокіна, А. В. Кофанова, О. С. Соколова.

Мета статті - сформулювати шляхи вирішення проблемних питань при проведенні ідентифікаційної судово-балістичної експертизи.

Погоджуємося з думкою В. П'ясовського, Ю. Черноус, А. Іщенко, що в криміналістичній науці судово-балістична експертиза визначається як вид криміналістичної експертизи, призначення якої спрямоване на вирішення широкого кола питань ідентифікаційного та неідентифікаційного характеру, пов'язаних з дослідженням самої вогнепальної зброї, боєприпасів і їх частин, а також слідів їх застосування, виявлених на самій зброї, уражених перешкодах або особах, причетних до події [5, с.145].

Цікавим для нашого дослідження є думка В. Арешенкова [1], що ідентифікаційна судово-балістична експертиза, як різновид судово-балістичної експертизи, спрямована на вирішення наступних питань, що стосуються:

- ототожнення самої зброї (чи проводився вистріл з цієї зброї, чи належать гільзи до одного виду зброї);

▪ Давидюк, П. П., Довгий, В. В., Карпук, А. І. Актуальні проблеми проведення ідентифікаційної судово-балістичної експертизи. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право».* 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21dppsbe.pdf>.

- ототожнення боєприпасів за слідами кернення на гільзі та кулі(чи мають схожість кулі та гільзи, які знайшли (вилучили) в різних місцях);
- встановлення групової належності зброї, боєприпасів чи їх частин (з'ясування зброї за слідами куль чи гільз, які вистріляні з неї).

У зв'язку з викладеним вище, ми можемо стверджувати, що цей вид судово-балістичної експертизи має важливе значення у кримінально-процесуальній діяльності, оскільки ідентифікаційна судово-балістична експертиза виступає засобом встановлення суб'єктивних та об'єктивних ознак багатьох злочинів (бандитизм, умисне вбивство, умисне тілесне ушкодження та ін.). Процес досліджень зброї, набоїв та слідів пострілу є складним та вимагає забезпечення сукупності методичних, технічних, інформаційних умов проведення судово-балістичної експертизи.

Зазначимо, що призначення експертиз для вирішення вказаних завдань і підготовка матеріалів для їх проведення, як правило, не викликає ускладнень, однак, досить часто на практиці виникають труднощі технічного, методичного характеру, що спричиняють проблеми у процесі проведення ідентифікаційної судово-балістичної експертизи.

Теоретичний аналіз літератури дає можливість стверджувати, що на сучасному етапі, дослідження повинне базуватися на застосуванні ефективних експертних методик криміналістичного дослідження вогнепальної зброї та слідів її застосування, на формування яких суттєво впливає судово-слідча практика. Зауважимо, що проведення судово-балістичної експертизи потребує вдосконалення, зокрема в частині оновлення методик проведення криміналістичних досліджень.

Ідентифікаційна судово-балістична експертиза на практиці здійснюється за допомогою традиційних криміналістичних експертних

▪ Давидюк, П. П., Довгий, В. В., Карпук, А. І. Актуальні проблеми проведення ідентифікаційної судово-балістичної експертизи. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21dpssbe.pdf>.

методик, але в сучасному суспільстві з'являються нові зразки зброї, а це вже потребує використання інноваційних методик.

К.В. Панасюк визначає два напрями вдосконалення методико-інформаційного забезпечення проведення судово-балістичної експертизи:

1) загальний напрям, що передбачає удосконалення загальної методики експертного дослідження зброї;

2) спеціальний напрям, в межах якого здійснюється розробка та вдосконалення методик дослідження окремих видів зброї, включаючи новітні зразки [8, с. 188].

Зазначимо, що судово-балістична експертиза складається із таких етапів (див. рис.1)

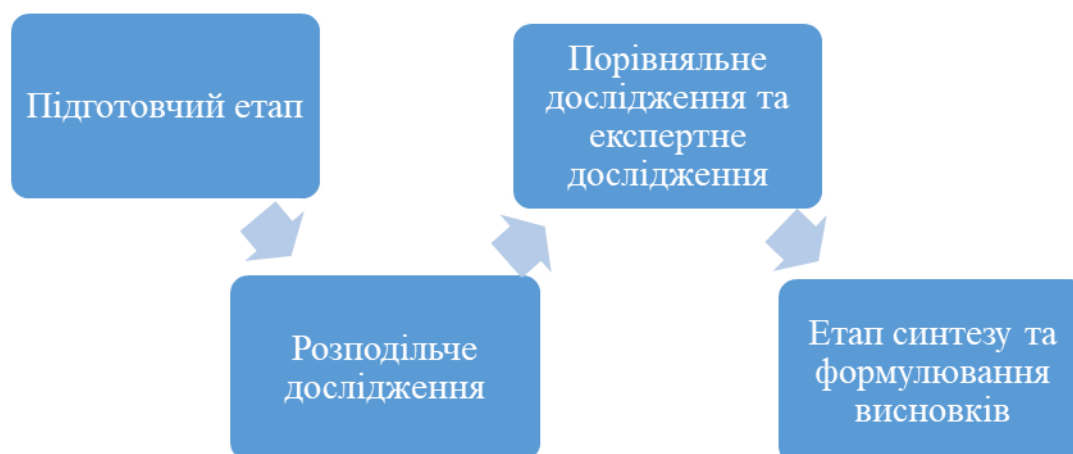


Рис.1. Етапи судово-балістичної експертизи

Підготовчий етап проведення експертизи передбачає збирання всієї необхідної інформації задля вивчення представлених об'єктів.

Розподільче дослідження включає вивчення об'єктів задля закріплення, обґрунтування ознак і властивостей, що сприяють встановленню механізму взаємодії та утворення ознак ідентифікуючого об'єкту.

На наступному етапі експерт перевіряє відповідність і збіг певних ознак досліджуваних об'єктів на основі зібраних статистичних даних.

Заключний етап характеризується формулюванням висновків експертом щодо проведеної експертизи.

Зауважимо, що значну увагу потрібно зосередити на вдосконаленні не лише традиційних методик проведення судово-балістичної експертизи, а й на запровадженні нових методів проведення криміналістичних досліджень. Розвиток криміналістичної експертизи повинен поєднувати вдосконалення її традиційних галузей, за рахунок впровадження нових її різновидів.

О. Ізотов констатує, що неналежний рівень наукової розробки єдиних методик проведення експертиз оновлених різновидів зброї та боєприпасів, на даний час розроблені лише матеріали загального характеру, які описують новітні види об'єктів судово-балістичної експертизи, що мають довідково-інформаційне спрямування[2, с.84].

Зазначимо, що особливо гостро в сучасних умовах постає питання критичного аналізу традиційних експертних методик та їх чітка класифікація з метою поновлення та доповнення інноваційними технологіями. А. Я. Куций зауважує, що дослідження зброї не смертельної дії – новий напрям судової балістики, який на даному етапі потребує належного ресурсного забезпечення. Необхідно вдосконалити також проведення комплексних експертиз на основі взаємодії експертів різних спеціальностей, застосування різних галузей знань при дослідженні об'єкта та досвіду спеціалістів[6].

Отже, ми можемо констатувати, що ефективність проведення судово-балістичної експертизи залежить також від рівня її інформаційного забезпечення, оскільки недостатня кількість інформації призводить до необхідності здійснення експертних досліджень на основі власного

▪ Давидюк, П. П., Довгий, В. В., Карпук, А. І. Актуальні проблеми проведення ідентифікаційної судово-балістичної експертизи. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21dppsbe.pdf>.

досвіду. Належний рівень інформаційного забезпечення передбачає пошук та систематизацію знань про зброю, експертних методик та взаємозв'язків між ними, а також визначення проблемних питань криміналістичних досліджень.

Зауважимо, що на часі відсутні систематизовані довідково-інформаційні фонди та остаточно сформовані інформаційно-пошукові системи, які б слугували важливим ресурсом випадку необхідності одержання експертом оперативної інформації.

Г. Скуба у своїй праці підкреслює, що робота зі створення довідково-інформаційного фонду на сучасному етапі повинна поєднувати:

- узагальнення відомостей, якими володіють окремі експертні установи, шляхом їхньої інвентаризації та систематизації, створення колекцій зразків зброї, набоїв, їх елементів, слідів пострілів тощо;
- створення нормативної, інформаційно-довідникової бази, а також архіву типових експертних висновків;
- оновлення вже існуючого інформаційного забезпечення відповідно до появи новітніх зразків зброї та враховуючи зміни у кримінальному та кримінально-процесуальному законодавстві [9].

Належний рівень інформаційно-ресурсного забезпечення спеціалізованих експертних сприятиме підвищенню ефективності роботи правоохоронних органів [6].

Важливою для нашого дослідження відіграє проблема належного організаційно-технічного забезпечення проведення судово-балістичної експертизи. У сучасних умовах розвитку криміналістики судові та правоохоронні органи ставлять якісно високі вимоги, які спрямовані на впровадження новітніх досягнень науки і техніки, що сприяють вирішенню як традиційних завдань судово-балістичної експертизи, так і нових. Не

▪ Давидюк, П. П., Довгий, В. В., Карпук, А. І. Актуальні проблеми проведення ідентифікаційної судово-балістичної експертизи. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21dppsbe.pdf>.

лише розробка нових методів і засобів, новітньої інструментальної бази експертного дослідження, але й запровадження сучасних цифрових технологій, комп'ютерної техніки та програмного забезпечення експертних досліджень сприяють розвитку судової експертизи.

Як відзначає Г. Скуба, в сучасних умовах більшість експертних криміналістичних досліджень не можуть бути проведені без застосування комп'ютерних технологій, що спричинило позитивну динаміку розвитку інформаційного забезпечення проведення судових експертиз:

- охоплення усіх експертних служб та судово-експертних установ засобами комп'ютеризації робочих місць;
- підвищення рівня інформаційної культури працівників експертних служб;
- розширення переліку експертних досліджень, які проводяться із застосуванням автоматизованих інформаційних систем та новітніх цифрових технологій;
- створення комп'ютерних мереж та банків даних для інформаційного забезпечення судово-експертних досліджень [9, с.186].

Слід наголосити, що сьогодні проблемою проведення судових балістичних експертиз виступає також неналежний рівень кадрового забезпечення експертних установ та відомств. Зазначимо, що неуплектованість експертами-балістами спостерігається у провідних експертних установах: Харківському інституті науково-дослідних експертиз, Київському науково-дослідному інституті судових експертиз - де в штаті функціонують лише по одному експерту-балісту. Така ситуація призводить до перевантаженості експертів поточною роботою, знижує рівень оперативності у необхідності проведення термінової судової експертизи – наприклад, деякі експертизи можуть тривати до 2 років [7].

▪ Давидюк, П. П., Довгий, В. В., Карпук, А. І. Актуальні проблеми проведення ідентифікаційної судово-балістичної експертизи. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21dppsbe.pdf>.

Окрім того, значна перезавантаженість і відсутність теоретичних знань і практичного досвіду у деяких випадках спричиняє не лише затягування процесу експертних досліджень, але і розвиватиме проблему експертних помилок, що знижує рівень якості та ефективності правоохоронної діяльності.

Аналіз наукової літератури дає можливість констатувати, що проблеми проведення судово-балістичної експертизи є загальні, типові недоліки, які утруднюють здійснення різного виду криміналістичних експертних досліджень, зокрема й ідентифікаційну судово-балістичну експертизу. Разом із тим, слід визначити ряд специфічних проблем, які виникають при проведенні ідентифікаційних досліджень.

Зазначимо, що ідентифікація зброї, яка застосовується на місці події, за слідами стріляних з неї елементів є одним із найважливіших засобів розкриття кримінальних правопорушень. К. Панасюк зауважив, що у процесі практичної слідчої діяльності можуть виникнути ситуації, в яких встановлюється факт здійснення пострілу на місці події із вилученого у конкретної особи екземпляра зброї, у процесі порівняльного дослідження встановлюється, що декілька злочинів вчинені з одного екземпляра зброї, що впливає на оперативність розслідування, встановлюється, що постріли на місці події були здійснені зі зброї, яка закріплена за певною установою або організацією [8, с. 191].

На нашу думку, таке дослідження допоможе визначити коло осіб, серед яких потрібно шукати підозрюваного. Або ж за яких умов ця зброя потрапила в незаконний обіг. У більшості випадків значення експертних куль та гільз є рівноцінним, оскільки за ними можна встановити конкретний екземпляр вогнепальної зброї. Зазначимо, що дослідження ускладнюється, якщо на місці події стріляли декілька осіб, тоді куля, яка

▪ Давидюк, П. П., Довгий, В. В., Карпук, А. І. Актуальні проблеми проведення ідентифікаційної судово-балістичної експертизи. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21dppsbe.pdf>.

вилучена з тіла потерпілого або ж яка має на собі сліди крові є більш вагомим речовим доказом. Якщо вогнепальна зброя на місці події застосовується декількома правопорушниками, питання про особу виконавця злочину вирішується ідентифікаційною судово-балістичною експертизою за стріляним зі зброї снарядом.

Зауважимо, що ідентифікаційна судово-балістична експертиза за стріляною кулею має доказове значення для встановлення предмета злочину, а також щодо причетності особи, яка володіє конкретною зброєю, до вчинення правопорушення.

Отже, можна запропонувати такі шляхи вирішення проблем проведення ідентифікаційної судово-балістичної експертизи:

- вдосконалення традиційних методик здійснення ідентифікаційної судово-балістичної експертизи та запровадження новітніх методик відповідно до появи нових зразків зброї;
- підвищення рівня інформаційно-ресурсного забезпечення експертної діяльності;
- впровадження новітніх комп'ютерних технологій та програмних засобів у практичну експертну діяльність;
- забезпечення належного рівня кадрового забезпечення експертних відомств та установ.

Ефективність та оперативність проведення ідентифікаційної судово-балістичної експертизи сприяє покращенню якості проведення розслідування кримінальних правопорушень та запобіганню помилок, які є характерними для слідчої практики.

Список використаних джерел

-
- Давидюк, П. П., Довгий, В. В., Карпук, А. І. Актуальні проблеми проведення ідентифікаційної судово-балістичної експертизи. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21dppsbe.pdf>.

1. Арешонков В. Сучасний стан, можливості та тенденції вдосконалення ідентифікаційної судово-балістичної експертизи. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. 2009. Випуск 9. С.297-302.
2. Грищенко О. Використання балістичного обліку експертної служби мвсукраїнів розслідуванні кримінальних правопорушень. Дисертація. Київ. 2021. С. 23
3. Ізотов О. Криміналістичне дослідження патронів ручної стрілецької зброї. Вісник Національної академії прокуратури України. 2019. № 2. С. 82-96.
4. Князев С. Нацполіція підготувала законопроект про встановлення кримінальної відповідальності за вчинення протиправних дій із вогнепальною зброєю. URL: <https://cutt.ly/MvBJSrx>
5. Криміналістика: підручник. / за ред. В. В. Пясковський, Ю.М.Чорноус, А. В.Іщенко, О.О. Алексєєва ін. К. : Центр учбової літератури, 2015. 544 с.
6. Куций Я. Криміналістична балістика в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. XLVIII Науково-технічна конференція факультету машинобудування та транспорту. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fmt/all-fmt-2019/paper/view/7692>
7. Нестача експертів уповільнює проведення експертиз у справах Майдану. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2018/10/22/7195968/>
8. Панасюк К. Проблемні питання проведення судово-балістичної експертизи в Україні. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. №5. С. 187-191.
9. Скуба Г. Особливості призначення та проведення судових експертиз при розслідуванні злочинів терористичного характеру. Історико-правовий часопис. 2017. № 1. С. 185-191.

▪ Давидюк, П. П., Довгий, В. В., Карпук, А. І. Актуальні проблеми проведення ідентифікаційної судово-балістичної експертизи. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21dpssbe.pdf>.

Давидюк П. П., Довгий В. В., Карпук А. І

Актуальні проблеми проведення ідентифікаційної судово-балістичної експертизи

Однією із найдієвіших способів розслідування і розкриття кримінальних правопорушень із застосуванням вогнепальної зброї є ідентифікаційна судово-балістична експертиза. В сучасних умовах збройного конфлікту на східній території України спостерігається збільшення нелегального зберігання і використання зброї та боєприпасів, що збільшує попит на проведення судово-балістичної експертизи та залучення експертів і фахівців у галузі судової балістики.

Факти встановлені під час проведення ідентифікаційної судово-балістичної експертизи направлені на створення об'єктивної доказової бази для подальшого розслідування кримінального правопорушення. Під час проведення теоретичного аналізу літератури, ми виокремили, що з появою нових зразків зброї, проведення криміналістичних досліджень потребує оновлення, адже на цей час розроблені лише матеріали загального характеру, що описують новітні види об'єктів судово-балістичної експертизи, які мають довідково-інформаційне спрямування.

Загалом, задля ефективного проведення дослідження необхідним є достатній рівень інформаційного забезпечення та залучення комплексних експертиз і експертів різних спеціальностей, тобто використання знань різних галузей.

Не менш важливим аспектом під час проведення ідентифікаційної судово-балістичної експертизи є належне організаційно-технічне забезпечення, що сприяє вирішенню як традиційних так і інноваційних завдань.

-
- Давидюк, П. П., Довгий, В. В., Карпук, А. І. Актуальні проблеми проведення ідентифікаційної судово-балістичної експертизи. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21dppsbe.pdf>.

Більшість сучасних експертних криміналістичних досліджень не можуть бути проведені без застосування комп'ютерних технологій. Варто зауважити, що актуальною проблемою лишається неналежний рівень кадрового забезпечення експертних установ та відомств.

Аналіз наукової літератури дає можливість констатувати, що проблемами проведення судово-балістичної експертизи є недоліки, які утруднюють здійснення різного виду криміналістичних експертних досліджень, зокрема й ідентифікаційну судово-балістичну експертизу.

Ключові слова: криміналістична балістика, експертиза, ідентифікаційна судово-балістична експертиза, вогнепальна зброя, гільзи, кулі, експерт.

Davydiuk P. P., Dovhyi V. V., Karpuk A. I.

Current problems of conducting forensic ballistic examinations

One of the most effective ways to investigate and detect criminal offenses with the use of firearms is forensic ballistic examination. In the current conditions of armed conflict in the eastern territory of Ukraine there is an increase in illegal storage and use of weapons and ammunition, which increases the demand for forensic ballistic examination and the involvement of experts and specialists in the field of forensic ballistics.

The facts established during the identification forensic-ballistic examination are aimed at creating an objective evidence base for further investigation of the criminal offense. During the theoretical analysis of the literature, we pointed out that with the advent of new models of weapons, forensic research needs to be updated, because currently only general materials have been developed that describe the latest types of objects of forensic ballistic examination, which have reference and information direction.

-
- Давидюк, П. П., Довгий, В. В., Карпук, А. І. Актуальні проблеми проведення ідентифікаційної судово-балістичної експертизи. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21dpssbe.pdf>.

In general, for the effective conduct of the study it is necessary to have a sufficient level of information support and involvement of complex examinations and experts of different specialties, the use of knowledge from different fields.

No less important aspect during the identification forensic ballistic examination is the proper organizational and technical support that helps to solve both traditional and new problems.

Most modern forensic research cannot be done without the use of computer technology.

It is worth noting that the inadequate level of staffing of expert institutions and agencies remains an urgent problem.

The analysis of the scientific literature makes it possible to state that the problems of forensic ballistic examination are general, typical shortcomings that complicate the implementation of various types of forensic expert research, including identification forensic ballistic examination.

Key words: forensic ballistics, examination, identification forensic ballistic examination, firearms, shell casings, bullets, expert.

-
- Давидюк, П. П., Довгий, В. В., Карпук, А. І. Актуальні проблеми проведення ідентифікаційної судово-балістичної експертизи. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21dppsbe.pdf>.